

Kirjallisuutta – Litteratur

Vankila vankilan ulkopuolella? Neoliberalismi, valta ja vankeustilat Yhdysvalloissa

STORY, BRETT (2019). *Prison Land. Mapping Carceral Power across Neoliberal America*, 219 s. University of Minnesota Press, Minnesota.

Brett Story on pohjoisamerikkalainen dokumentaristi ja maantieteilijä, joka työskentelee apulaisprofessorina Ryersonin yliopistossa Torontossa. Teoksessaan ”Prison Land” hän tarkastelee, miten sosiaali-set suhteet, omaisuus, työ, sukupuoli ja rotu vaikuttavat vankeustilojen syntymiseen Yhdysvalloissa. Story havainnollistaa esimerkkitapausten avulla, miten vankeusvalta (*carceral power*) ja vankeustilat (*carceral space*) ulottuvat myös vankiloiden ulkopuolelle. Esimerkeissä käsitellään muun muassa kaupunkia, lähiöitä ja vankilabusseja. Vaikka Euroopassa on tutkittu viime aikoina enenevässä määrin vankeustiloja fyysisten vankiloiden ulkopuolella, näkökulma lienee tuore Yhdysvaltain kontekstissa.

Vankeustilat muodostuvat Storyn mukaan valtasuhteista, jotka mahdollistavat ihmisten systemaattisen kiinniottamisen, kontrollin ja rajoittamisen. Nämä edellä mainitut toimenpiteet voidaan toteuttaa rakenteellisissa puitteissa, jotka sallivat riiston ja liikkuvuuden rajoittamisen. Hän määrittelee paikallisen tason maantieteen mahdollistavaksi tekijäksi erilaisille rajoittamiskäytännöille (*carceral practices*), kuten ahdistelun tulkittaville poliisin toimille, oikeuskäytännöille ja vangitsemisille. Myös historialliset sopimukset, rakenteet ja käytännöt mahdollistavat ihmisten ohjailun (*governing*). Ihmisten ohjailun vaikuttavia seikkoja ovat Storyn mukaan myös yksityisomaisuus, työ ja palkattu työvoima sekä rotu ja rasismi. Vankeustilojen määritelmä poikkeaa hieman eurooppalaisessa perinteessä käytetystä määritelmästä, jossa otetaan huomioon myös vankeustilan relationaalisuus. Tällä tarkoitetaan sitä, että vankeustila voi olla koettua. Eurooppalaisten tutkijoiden ja varsinkin brittiläisen Dominique Moranin lanseeraaman vankeusmaantieteen (*carceral geography*) tutkimusperinteen valossa vankeustila toteutuu, kun kolme määrettä, haitta, tarkoitus ja tilallisuus täyttyvät. Storyn kuvaama vankeustila perustuukin selkeästi yhdysvaltalaiseen tutkimusperinteeseen ja muun muassa Ruth Wilson Gillmoren tutkimuksiin.

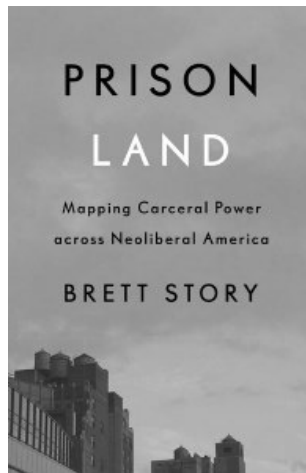
Monien muiden maantieteilijöiden tapaan Story näkee tilan sosiaalisesti tuotettuna. Tällöin tila voidaan nähdä myös poliittisena ja ideologisena ja sen voidaan katsoa sisältävän erilaisia valtarakennelmia ja ohjailulogiikoita. Valtarakennelmia tunnistamalla voidaan tarkastella missä ihmiset asuvat ja mistä syystä, mitä resursseja heidän saatavillaan on ja ketkä ovat haavoittuvaisia valtiollan edessä. Kun Story puhuu sosiaalisista suhteista,

hän tarkoittaa nimenomaan niitä valtasuhteita, jotka vaikuttavat yhteiskunnan rakenteisiin. Keskeistä on, kuka työskentelee kenelle, kuka kontrolloi ja ketkä hyötyvät kapitalistisesta systeemistä. Storyn mukaan Yhdysvaltojen nykyinen yhteiskunnallinen järjestys perustuu nimenomaan kapitalismiin ja vankilajärjestelmään, joiden avulla valtio kontrolloi ja pitää kuria.

Kirjassaan Story kiinnittää huomiota varsinkin pohjoisamerikkalaisesta tutkimuksesta tutuksi tulleeseen massavangitsemiseen (*mass incarceration*), jota käytetään usein kuvaamaan jatkuvasti kohoavaa vankien määrää etenkin Yhdysvalloissa. Storyn mukaan massavangitseminen voidaan liittää myös laajempiin ilmiöihin, kuten rahatalouteen, vaalitaktikointiin, rotuun, työvoiman sääntelyyn, kansallisuuteen, sukupuoleen ja kaupunkirakentamiseen. Yhdysvalloissa on maailman suurin vankipopulaatio, ja Story kiinnittää huomiota myös siihen, että missään muussa maassa ei ole vangit-

tuna niin paljon etnisten vähemmistöjen edustajia. Tosin hän ei tarjoa tämän väitteen tueksi mitään faktatietoa tai viittauksia. Story yhdistää massavangitsemisen vahvasti myös neoliberalismin nousuun. Neoliberalismia ei selitetä kovin yksityiskohtaisesti, mutta hän mainitsee sen liittyvän vapaaseen markkinatalouteen, jonka seurauksena on syntynyt tilallisia uudelleenjärjestelyjä ja yksilön vastuun korostamista. Tällä viitataan todennäköisesti muun muassa siihen mielikuvaan, että yksilö on aina vastuussa omasta kohtalostaan. Siten esimerkiksi kodittomat ovat vastuussa omasta kodittomuudestaan.

Story ymmärtää vankeuden, vartiomaisten vankilarakennusten lisäksi, monimutkaisina ja laajoina verkostoina, joiden avulla ihmisiä rajoitetaan. Tässä mielessä hänen näkemyksensä on varsin foucaultlainen, vaikkei hän suoranaisesti viittaakaan tässä yhteydessä Foucault'n teksteihin. Hän mainitsee erityisesti kapitalistisen talouden eräänä näistä rajoitustoimista. Storyn teos onkin liitettävissä osin marxilaiseen tutkimusperinteeseen. Story pyrkii osoittamaan, miten oikeusjärjestelmä luo vankeustiloja sellaisiinkin paikkoihin ja maiseisiin, joissa niitä ei välttämättä tunnusteta varsinaisesti vankeustiloiksi tai vankeudeksi (*carceral*). Hän tarkastelee muun muassa rakennustyömaita, sosiaalisen kontrollin alueita ja liikkuvuuden rajaamista ja kiinnittää huomiota myös niin sanottuun rotukapitalismiin, jonka mukaan kapitalismi perustuu rodulliseen epätasa-arvoisuuteen. Kirjassaan hän kuvaa vankeustiloja, jotka ovat yhtäältä sosiaalisesti tuotettuja ja toisaalta kapitalistisen järjestelmän tuotteita. Vankeustilojen muodostuminen on myös yhteydessä vahvistuvaan neoliberaaliin ajattelutapaan.

Kirjassaan Story pyrkii tuomaan esiin sosiaalisia verkostoja, joista vankila muodostuu ja etsimään vankilarakennusten ulkopuolelta niitä toimintoja, jotka ylläpitävät vankilajärjestelmää. Hän pyrkii myös tuomaan esille vankilajärjestelmän merkityksen amerikkalaisessa nyky-yhteiskunnassa. Tapaustutkimustensa valossa hän tarkastelee, miten vankeustilat muodostuvat ja miten ne tuottavat ja ylläpitävät sosiaalista eriarvoisuutta Pohjois-Amerikassa.

Esimerkiksi työmarkkinat luovat vankeustiloja, vaikka niiden toiminnassa ei ole kyse suoranaisesti rikoksista tai rikosten torjunnasta. Niiden avulla osa väestöstä voidaan nähdä kertakäyttötavarana. Ne myös muodostavat laillisen savuverhon rodullistetulle toiseuttamiselle. Työmarkkinat ajavat osan väestöstä harmaan talouden tai riiston piirin altistaen heidät väkivallalle ja hyväksikäytölle. Storyn mukaan Yhdysvaltojen politiikka on mahdollistanut köyhien ja vähäosaisten kriminalisoinnin jo 1960-luvulta alkaen. Varsinkin 1970-luvulla alkanut neoliberalismin nousu johti massavangitsemisiin. Monet tutkijat puhuvatkin vankilavaltiosta (*carceral state*) tai rangaistusvaltiosta (*penal state*), joka kuvastaa sitä, miten valtion rakenteet toteutuvat vankeuslaitoksen ja vangitsemiseen liittyvän vallan kautta. Story viittaa myös Ruth Wilson Gilmoren tutkimukseen ”Golden Gulag”, jossa kuvattiin 1970-luvulla alkaneiden massavangitsemisten edustavan tilallista ratkaisua erityisesti tuon ajan kapitalistiselle kriisille.

Storyn mukaan kapitalismi on aina ollut rodullistettua ja tämän merkitys näkyy myös vankilajärjestelmän kehityksessä. Rotuun perustuvaa hierarkiaa tarvitaan, jotta kapitalismin tarvitsema eriarvoisuus voi toteutua. Rodulla on merkitystä vankeusjärjestelmän ja vangitsemisen sekä vankilassa olon kannalta. Täten vankilajärjestelmä ylläpitää ja uusintaa rotuideologiaa ja rodullistettua kapitalismia. Story summaa, että vankeusrangaistusten määrän huomattavaa nousua Yhdysvalloissa voidaan ainakin osin selittää sillä, että vankiloihin liittyy tuottavan työn tekeminen. Vankilan voidaan katsoa olevan kytköksissä työmarkkinoihin myös sitä kautta, että työttömyys voidaan nähdä yhtenä tienä vankilaan. Storyn mukaan vankila ja vankeustilat rakentavat ontologisia näkemyksiä rikollisesta, etenkin rodullistetusta rikollisesta, ja tuottavat tätä kautta uusia ideologioita, joihin liittyvät kertakäyttöinen ruumiillistaminen, hyväksikäytettävä työvoima ja merkityksettömät elämät.

Yhdysvalloissa käydään tällä hetkellä kiivasta keskustelua vankilauudistuksesta. Eri poliittiset toimijat yrittävät paikantaa itsensä ja näkökulmansa suhteessa tähän uudistukseen. Uudistukset ovat kuitenkin olleet kovin vähäisiä. Sen sijaan vankeusinstituutiot jatkavat olemassaoloaan; tosin mukana on uudenlaista vangitsemislogiikkaa, joka levittäytyy yhä laajemmalle vankiloiden ulkopuolelle. Story kysyykin, mikä on massavangitsemisten tulevaisuus ja voiko syntyä vankiloiden jälkeisiä maisemia, joissa vankilan vaikutus jatkuu uusien institutionaalisten, lakiin liittyvien ja tilallisten järjestelyjen kautta. Vankilan vaikutuksen leviäminen

instituutioihin ja erilaisiin kurinpitäjärjestelmiin on myös Foucault’n teksteistä tuttu. Story kuitenkin tarkoittaa tässä nähdäkseen erityisesti tietynlaisia maisemia, jotka ovat yhdistettävissä vankilajärjestelmään.

Story esittelee kirjassaan erilaisia tapaustutkimuksia. Kahdessa ensimmäisessä luvussa hän tarkastelee kaupunkitilan muutoksen ja massavangitsemisten yhteyttä erityisesti omaisuuteen (*property*) Detroitissa ja New Yorkissa. Lisäksi hän tarkastelee kaupunkitilan ja kontrollin muutosta poliisien ja vartijoiden roolin kautta. Kolmannessa luvussa hän perehtyy työttömyyden ja köyhyyden vaikutuksiin Kentuckyssa. Neljäs jakso keskittyy vankilabusseihin neoliberaalin ja hitaan väkivallan välineinä. Viidennessä tapaustutkimuksessa tarkastellaan, miten vankeus vaikuttaa rodullistettujen henkilöiden säilömiseen tiettyihin yhteisöihin. Lisäksi tarkastellaan erilaisten uusien rangaistusmuotojen, kuten sähköisen valvonnan, vaikutuksia kotitiloihin.

Story kertoo, että eräänä hänen tavoitteenaan kirjaa kirjoittaessa on ollut laajentaa maantieteellistä näkemystä vankilajärjestelmän vaikutuksista ja sen sosiaalisesta merkityksestä. Tässä hän ei kuitenkaan täysin onnistu, sillä kirjasta puuttuu täysin eurooppalainen tutkimusperinne. Vaikka Storyn esittämät tapaukset ovatkin oivaltavia, melkein kaikki esimerkit ovat muodossa tai toisessa tulleet esiin viimeisen kymmenen vuoden ajan eurooppalaisessa tutkimuksessa. Kyseessä on populaari tietokirja, joten muuhun tutkimukseen viitataan harvakseltaan. Esimerkiksi Foucault’n työt mainitaan pinnallisesti ja toisten tutkimusten kautta. Populaarina tietokirjana teos on kuitenkin miellyttävä ja helppo lukea. Asiat tosin esitetään välillä hieman epäohjonmukaisessa järjestyksessä, joten toistoakin on yllättävän paljon: kirjan lukijalle ei jää epäselväksi, että Storyn mielestä neoliberalismi ja kapitalistinen talousajattelu ovat yhteydessä rodullistettuun kriminalisointiin sekä kaupunkien köyhien ja vähäosaisten hyljeksintään ja kontrolliin.

Teoksen kirjoittaja katsoo vankeustilojen tarkoittavan vankiloiden lisäksi sosiaalisia järjestelmiä, kuten omaisuutta, työvoimaa, maantieteellisiä prosesseja kuten gentrifikaatiota, jonka kautta rodullistettu kapitalismi tuottaa itseään ja valtion kapasiteetti sulkea ja kontrolloida toteutuu. Vankeustilat tuottavat hänen mukaansa rangaistavia subjekteja, joita määrittää toiseus ja kertakäyttöisyys. Kysymys ei ole ainoastaan siitä, ketä voidaan rangaista, vaan myös esimerkiksi siitä, kenet voidaan asuttaa myrkyllisten päästöjen lähelle, kenen työllä on merkitystä ja kuka voidaan tappaa. Vaikka neoliberalismin merkitystä vankeustilojen tuottamiseen ja vankilareformiin tuodaan esimerkeissä esiin lähes kyllästymiseen saakka, kirja on mielenkiintoinen kuvaus nykypäivän amerikkalaisesta yhteiskunnasta ja sen luokkaeroista.

VIRVE REPO

Maantieteen ja geologian laitos,
Maantieteen osasto,
Turun yliopisto

Yrittäjyysperusteisen aluekehityksen rajapinnoilla

MARIUSSEN, ÅGE; VIRKKALA, SEIJA; FINNE HÅKON & TONE MERETHE AASEN (toim.) (2019). *The entrepreneurial discovery process and regional development. New knowledge emergence, conversion and exploitation*, 332 s. Routledge, London.

Suomalais-norjalaisena yhteistyönä syntynyt yrittäjyyden ja aluekehityksen yhdistävä uusi kokoomateos on tervetullut lisä aluekehitystä luotaavaan talousmaantieteelliseen kirjallisuuteen. Kirjan taustavaikuttimena on Euroopan komission älykkään erikoistumisen strategia, joka sisältää laajasti käsiteltyjä aluekehityksen linjauksia. Teknisesti katsoen kirjassa on kaikkiaan 14 kappaletta, jotka jakaantuvat neljän laajemman otsikkotasokokonaisuuden mukaan. Tämän lisäksi kirjassa on numeroimaton johdantokappale sekä viidentenä pääluokuna yhteenvedo ja johtopäätökset. Kirja sisältää kuva-, taulukko- ja lyhennelistausten ohella myös erittäin hyödyllisen indeksiluettelon.

Teoksen sisällölliseksi keskiöksi määritetään alueelliset yrittäjyysmentaliteettejä edistävät toimet [*entrepreneurial discovery process(es)*, EDP(s)]. Erityisesti tekijät korostavat tiedon merkitystä yrittäjähenkisen ajattelutavan taustalla sekä tiedon jäsentymistä osaksi paikaperusteista kehitystoimintaa. Useita erilaisia aluetutkimuksen käsittekokonaisuuksia sekä EDP:n yhteyttä laajemman älykkään erikoistumisen (*smart specialisation*) tavoitteisiin avataan erityisesti kirjan kahdessa ensimmäisessä kappaleessa. Lyhyesti todeten EDP:t nähdään keskeisinä tekijöinä älykkään erikoistumisen tavoittelussa – EDP:t ovat alueellisesti erilaisia.

Kirjan pohja on 2014–2017 toteutussa norjalaisessa tutkimushankkeessa, johon valtaosa kirjan kappaleiden kirjoittajia osallistui. Tämä taustatieto auttaa ymmärtämään kirjan rakennetta, koska ainoastaan ensimmäinen pääluokki sisältää selvästi useamman kuin toimittajakunnan kirjoittamia kappaleita. Toisin sanoen toimittajien rooli yksittäiskappaleiden kirjoittamisessa on merkittävä, mikä on nähtävissä erityisesti pääluvussa kaksi, kolme ja neljä. Toimittajien suuri kirjoitusmäärä osaltaan auttaa toista sen yhtenäisyyden kannalta. Tosin kappaleiden välisiä päällekkäisyyksiä on jäänyt etenkin EDP-käsitteistön kohdalla.

Ensimmäisen pääluvun kappaleet tarkastelevat EDP:en ja älykkään erikoistumisen terminologiaa. Näihin kuuluvat yritysten, yliopistojen, julkisen sektorin, yhdistysten ja kansalaisten muodostamat skeemat (erilaiset ”helix”-kombinaatiot) sekä eri tavoin skaalautuvat innovaatiojärjestelmät, kuten esimerkiksi alueellinen innovaatiojärjestelmä (*regional innovation systems*, RIS). Keskeinen ero on yrittäjyysominaisuuksien nosto terminologisena valintana aluekehityksen keskiöön. Yrittäjyyteen ja erikoistumiseen

pohjautuva työskentely nähdään lisäävän ja kehittävän innovaatio toimintaa.

Käsitteellisen osan kohdalla jäin kaipaamaan yhtä selkeää terminologista taulukkoa, jossa olisi eroteltu EDP käsitteen painotuksia erilaisissa lähteissä. Kirja nostaa esiin muutaman avainviittauksen ja EU:n strategiado-kumentaation, mutta useissa kappaleissa eri käsitejärjestelmäsäilyt hieman sekoittuvat. Tämä on tosin tyyppillistä käytännön aluekehitystarpeista ilmaantuneiden termien kohdalla.

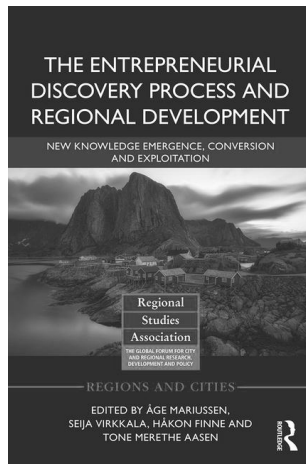
Kirjan toinen pääluokki keskittyy nostamaan esiin mikrotason yhteistyömuotoja uuden tiedon luomisessa ja jalostamisessa. Kappaleet keskittyvät vahvasti yksilötasoon, kohdentuen urakehitykseen ja urasunnitteluun sekä yksilötasoisin esimerkkeihin tutkijoiden ja asiantuntijoiden valinnoista. Esimerkiksi vahvojen ja heikkojen siteiden tunnistaminen sekä tapauskohtaisuuden ymmärtäminen auttavat laajempaa yleistettävyyttä omaavien luokitus- ja toimintamallien todentamisessa.

Kolmas pääluokki kohdentuu mikrotason ratkaisuista kumpuaviin makrotason vaikutuksiin ja asiaa tarkastellaan kolmen artikkelin voimin. Niissä käsitellään uusia yritysalueita, alueellisen yrityskentän ominaisuuksia ja alueiden välistä oppimista. EDP-terminologian käyttö alkaa jo hieman häiritsevästi kertaantua eli tekstissä on nähtävissä turhan paljon toistoa. Etenkin EDP:n ominaisuuksien kerronnassa tiiviimpi esittäminen olisi ollut tarpeen. Lukuisten käsittejärjestelmien käyttö alkaa todennäköisesti rasittaa lukijoita. Esimerkiksi kappaleessa yhdeksän lähdetään liikkeelle kompleksisten järjestelmien määritelmästä, joka olisi ollut tarpeen jo aiemmissä käsitteistöä luotaavissa kappaleissa (esim. pääluvussa yksi). Samalla myös erilaisten käsittejärjestelmien rinnasteinen käyttö tekee tekstistä hankalasti seurattavaa.

Pääluvun kappaleet käyttävät myös empiirisiä esimerkkejä, joilla ei ole suoria yhtymäkohtia toisiinsa.

Neljäs ja viimeinen itsenäisiä artikkeleita sisältävä pääluokki on nimetty sisältämään oppeja innovaatiojärjestelmistä. Osion kolme artikkelia ovat tapausesimerkkejä Norjasta, jotka poikkeavat melko paljon kirjan yleisestä otteesta. Kirja hieman hajoaa loppua kohti: sen aloittavat kaksi ensimmäistä lukua ovat hyviä aluekehitysteorioiden esittelyjä mutta kolmannen ja neljännen pääluvun kappaleet sortuvat sekä toistamiseen että hajanaisuuteen. Esimerkiksi kirjan kokonaisuutta ajatellen neljännen pääluvun kappaleet voisivat olla minkä tahansa yksittäisen aikakauskirjan tai aihepiiriin liittyvän toimitetun teoksen osia. Ongelma on tosin tyyppillinen hanke pohjaisissa toimitetuissa teoksissa ylipäänsä.

Kirja päättyy viimeisessä luvussa yhteenvedoon ja johtopäätöksiin. Päätösjakso on hieman kömpelösti nimetty kaksinkertaisesti eli pääluokki ja alaluku ovat täs-

mälleen samannimiset. Johtopäätökset tiivistävät EDP:n keskeisen sanoman ja peilaavat käytettyä aluekehitysretoriikkaa käytännön hankkeista saatuihin tuloksiin. Yhteenveto myös palaa EDP:n perusmääritelmään ja pohtii mitä se loppujen lopuksi on. Yhteenvetokappale on varsin pitkä ja se toistaa melko paljon aiemmin sanottua. Mielestäni yhteenveto olisi voinut olla tiiviimpi ja sen toteutuksessa esimerkiksi yhteenvetotaulukkojen käyttö olisi voinut terävöittää pääsanomaa.

Eurooppalaisessa aluekehitystoiminnassa useat terminologiset avaukset syntyvät EU:n tuottamien strategiapapereiden kautta ja niiden jäsenyminen osaksi pitkäkestoista tutkimusterminologiaa vaatii useiden vuosien ajan. Useat terminologiset kehittämät häviävät, toiset jäsenyvät osaksi tieteenalan perussanastoa. Esimerkiksi EDP:n kohdalla yhtenä ongelmana on, että sille ei ole selkeää suomenkielistä vastinetta, vaan termi itsessään viittaa tahtotilaan prosessina, joka puolestaan on kytketty yrittäjyyden merkitykseen, ellei jopa henkeen,

innovaatiotoiminnassa. Oma lukunsa on, kuinka verifioitavia nimenomaisesti pienyrittäjyyteen liittyvä toiminta aluekehityksessä on, koska alue voi kehittyä vahvasti myös ulkopuolisten systerien, esimerkiksi investointien, antaman suuren talousvoiman kautta. Nämä asiat tarvitsevat lisätutkimusta.

Teos on hyvä ja tarpeellinen lisäys aluekehityspolitiikan ja erilaisten aluekehitysprosessien ymmärtämiseen. Suositellen kirjaa kaikille aluekehityksen parissa työskenteleville ja erityisesti EU:n tukijärjestelmien sekä strategia-ajattelun analyysistä kiinnostuneille tutkijoille. Kirja antaa kattavan kuvauksen keskeisistä aluekehityksen käsitteistä ja esitellen useita hyödyllisiä jäsennyksiä aluekehitystoiminnasta ja -evoluutiosta.

TOMMI INKINEN

*Brahea-keskus,
Turun yliopisto*

Kaupungit tietoyhteiskunnan murroksen airuina

YIGITCANLAR, TAN & TOMMI INKINEN (2019). *Geographies of disruption. Place making for innovation in the age of knowledge economy*, 326 s. Springer, Cham.

Kirja käsittelee kaupunkien roolia tietoyhteiskunnassa. Kirjoittajat ovat talousmaantieteilijöitä, jotka tutkivat kaupunkien kehitystä innovaatiotutkimuksen käsitteiden avulla. Tavoitteena on selittää kaupunkien kehitystä ja luoda kehittämisen välineitä tietokaupunkikehityksen parhaita käytäntöjä analysoimalla. Kirjan juonena on tietoperustaisen kaupunkikehityksen (*knowledge based urban development*, KBUD) käsite. Käsite on syntynyt, kun Tan Yigitcanlar ja Tommi Inkinen ovat muiden tutkijoiden ohella selvittäneet tiedon ja verkostojen roolia kaupunkitalouden kehityksessä. Kirjan otsikossa ei kuitenkaan mainita varsinaista kohdetta eli tietokaupunkeja (*knowledge cities*) tai kaupunkeja ylipäättään.

Teoksen mukaan innovaatio, luovuus ja tiedon tuotanto ovat kaupunkimaisia ilmiöitä, jotka edellyttävät tietoinfrastruktuurin suuruuden etuja, tiedon vaihdon riittävää intensiteettiä sekä kaupunkikulttuurin sykkettä, johon kuuluu kulttuurinen moninaisuus ja suvaitsevuus. Innovaatiot syntyvät verkostoissa ja luovien ihmisten alueellisesta keskittymisestä ja sellaisia ovat tietokaupungit. Etenkin markkinoille kokonaan uusia radikaaleja innovaatioita tai täysin uusia liiketoimintamalleja ja toimintatapoja (disruptiivisiä innovaatioita) kehitetään vain joillakin harvoilla alueilla kuten Yhdysvaltojen Piilaaksossa. Tietokaupungeille on muodostunut innovaatioyhteisöä tukeva kulttuuri, infrastruktuuri ja tuotannollinen rakenne. Tietokaupungit pystyvät kirjan mukaan organisoimaan tietovirtoja, jotka ovat menestyneiden disruptiivisten ja radikaalien innovaatioiden taustalla. Innovaatiotoiminnan alueellinen epätasaisuus johtuikin näin ollen kaupunkien erilaisesta kyvystä organisoida tietovirtoja.

Kirja edustaa tietoperustaisen kaupunkikehityksen (*knowledge based urban development*) koulukuntaa, joka tutkii teknologian lisäksi tiedon tuotantoa ja innovaatioita laajassa merkityksessä liittäen ne yhteiskunnalliseen yhteyteen. Tällöin alueen tietoperustaa, jota voidaan tarkastella esimerkiksi inhimillisenä pääomana, tutkitaan yhdessä alueen taloudellisten resurssien, sosiaalisten piirteiden ja ympäristövarantojen kanssa. Tämän ajattelutavan mukaan ensinnäkin tiedon tuotanto, jakelu ja hyödyntäminen ovat kaupunkien taloudellisen suorituskyvyn ja kasvun päälähteitä. Tietovaranto selittää kaupunkien kehityksen muotoja. Toiseksi kaupunkien sisäiset verkostot sekä kaupunkien väliset verkostot ovat keskeisiä tiedon tuotannossa, jakelussa ja hyödyntämisessä. Kolmanneksi kaupunkiympäristöissä on tiettyjä paikkoja tai kaupunginosia eli tietoaueita (*knowledge precinct*), jotka voivat käynnistää kaupungin muutoksen kohti tietoperustaista kehitystä. Niiden luominen ja kehittäminen on paikan tekemistä (*place making*) tietoyhteiskunnassa. Näiltä alueilta tieto ja yhteiskunnallinen kehitys leviävät kaupungin muille alueille.

Tekijät ovat kirjoittaneet perusteellisen teoksen, joka koostuu neljästä osasta, Robert Hugginsin kirjoittamasta esipuheesta ja Giovanni Schiuman kirjoittamista jälkisanoina. Eri lukujen johdannot, tiivistelmät ja johtopäätökset parantavat kirjan luettavuutta.

Ensimmäinen osa sisältää johdannon talous- ja innovaatiomaantieteen peruskäsitteisiin, joihin lukeutuvat agglomeraatio, luova tuho, klusteri, innovaatiojärjestelmä, teknologia ja digitaalisuus. Käsitteitä tarkastellaan sijainnin, tilan ja kaupunkikehityksen kannalta. Lisäksi käsitellään kaupunkien imagon rakentamista, politiikkaa ja hallintoa. Tietoyhteiskuntaa tarkastellaan laajasti ja otetaan huomioon sosiaalinen, spatiaalinen ja institutionaalinen kehitys. Innovaatiivisten tilojen roolia tietoyhteiskunnassa pohditaan perusteellisesti.

Vaikka innovaation käsitettä tarkastellaan monipuolisesti, tästä kirjasta puuttuu disruptiivisen innovaation ja disruptiivisen maantieteen käsitteen eksplisiittinen määrittely. Disruptiolla viitataan kirjassa kaupunkitalouksien transformatioon eli taantuvien kaupunkien ja alueiden uudistamiseen keskittämällä huomio tietoa-alueiden kehittämiseen. Kirjan lopussa on hyvä hakeisto, josta puuttuvat kuitenkin disruption maantieteen sekä paikan tekemisen käsitteet.

Toinen osa soveltaa innovaatiomaantieteen käsitteitä tutkimalla ja vertaamalla Helsingin, Tukholman, Kööpenhaminan ja Tallinnan tietokaupunkikehitystä ja strategioita. Vertailu perustuu Eurostatin tietoihin ja siinä kuvataan näitä kaupunkia ja niiden strategioita yhdistäviä ja erottavia piirteitä. Patenttien sijasta innovaatiot olisi voinut määrittellä laajemmin, ja tämä olisi ollut mahdollista EU:n innovaatiokyselyn (*community innovation survey*) avulla. Vaikka tiede- ja tutkimustoiminta on tärkeä innovaatio toiminnan lähde, osa innovaatioista syntyy käytännön tarpeista tekemiseen, käyttämiseen ja vuorovaikutukseen perustuen (*doing, using and interacting* eli DUI-malli). Tutkituissa kaupungeissa korostuu digitalisaation hyödyntäminen niin hallinnossa kuin yrityksissä sekä sähköinen asiointi. *Smart city* -strategiat ja tietokaupunkistrategiat ovat kuitenkin Pohjoismaissa laajoja ja ne ottavat huomioon talouden, ympäristön ja asukkaiden osallistamisen.

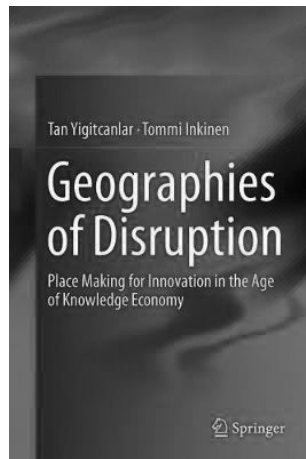
Kolmas osa käsittelee tietokaupungin tilojen luomista (*place making*). Kohteena ovat sellaiset kaupungit, jotka ovat onnistuneet luomaan menestyneitä tietoa-alueita. Globaalien tietokaupunkien piirteitä ja kehitystä selvitetään tietoperustaisen kaupunkikehityksen tarkastelukehikon avulla. Tällaisia kaupunkia ovat Amsterdam, Austin, Barcelona, Boston, Eindhoven, Helsinki, Melbourne, San Francisco ja Singapore. Nämä kaupungit ovat kehittyneet globaalien kasvun innovaatiokeskittymiksi etenkin verkostoitumisen avulla. Kirjan näkökulmana on se, mitä muut voivat oppia näistä tietokaupungeista pyrkiessään muuttamaan taloutaan tietoperustaiseksi suunnittelun ja kehittämisen avulla. Kaupunkien tulisi kirjan mukaan pyrkiä disruption maantieteeseen paikan tekemisen avulla. Kirjassa vertaillaan myös esimerkkikaupunkien taloutta, yhteiskunnallisia olosuhteita, maankäyttöä ja hallintoa indikaattoreiden avulla. Indikaattorit kuvaavat kaupunkien kehitystä monipuolisesti ottaen huomioon muun muassa kilpailukykytekijät, koulutustason, tietoverkon kattavuuden, huoltosuhteen, tulonjaon tasaisuuden, asukkaiden hyvinvoinnin ja kaupungin strategiset verkostot. Näkökulmana kuvauksessa on australialainen Brisbanen kaupunki, joka pyrkii oppimaan maailman johtavilta tietokaupungeilta. Johtopäätöksen mukaan Brisbane voi oppia erilaisia asioita eri tietokaupungeilta. Kirjassa korostuvat etenkin pitkän tähtäimen holistiset tietoyhteiskuntatavoitteet.

Neljäs osa tarkastelee tietokaupunkien kaupunginosien (*knowledge precinct*) paikan tekemistä ja kehittä-

tämistä käsitteellisesti tarjoten myös välineitä käytännön suunnitteluun. Tietokaupungeiksi pyrkivien kannattaa panostaa etenkin tietoa-alueiden suunnitteluun. Tietoa-alueiden suunnittelu edellyttää huomion kiinnittämistä tiedon luomisen, leviämisen, siirtämisen, yhdistämisen ja soveltamisen ympäristöihin. Tämänkin luvun näkökulmana on parhaista käytännöistä oppiminen. Vaikka menestystä ei voi kopioida, jotain voi oppia ja kääntää uuteen kontekstiin. Kirja sisältää liudan menestyneiden tietoa-alueiden kuvia. Itse luulen, että hyödyllisintä on hyvän käytännön historian ja alkuvaiheiden ymmärtäminen, ei niinkään nykyisen menestyksen tutkiminen indikaattoreiden avulla. Neljäs osa sisältää strategioita ja toimenpiteitä, joita tietoperustaisesta kehityksestä kiinnostuneet kaupungit voivat hyödyntää suunnitelluissa uusissa tai kehittyvissä tietoa-alueitaan. Tietoa-alueiden tai innovaatiokeskittymien luomiseen ja kestäväan kehitykseen vaikuttavat niin paikalliset kuin globaalitkin tekijät. Tietokaupungeiksi pyrkivien kannattaa verkostoitua maailman johtavien tietokaupunkien kanssa. Muutos tulee kuitenkin tehdä kaupunkien omaan identiteettiin ja ainutlaatuisuuteen perustuen, jolloin niiden paikoista ja ilmapiiiristä voi tulla houkuttelevia.

Kirjassa sovelletaan neloskierremallia tietokaupunkikontekstissa. Yritysten toiminta ja yrittäjyys on keskeistä, mutta innovaatiot ovat yhä useammin avoimia ja ne syntyvät yritysten, julkisen hallinnon yliopistojen ja kansalaisyhteiskunnan yhteistyön tuloksena. Rakenteiden lisäksi korostuvat yksilöiden ja instituutioiden toiminta. Hallinnon ja muiden organisaatioiden toiminta, alueen kulttuuri ja yksilöiden luovuus ja yrittäjyys ennustavat sitä, missä määrin innovaatioihin liittyvät toiveet voivat realisoitua. Innovaatio on edellytys kaupunkikehitykselle.

Vaikka pidänkin kirjan narratiivina onnistuneena - tietoperustainen kaupunkikehitys on tärkeä ottaa laajasti huomioon kaupunkien strategioissa - painotan myös tiedon ja innovaatioiden sisältöä. Viime aikoihin asti tietoyhteiskuntatutkimukset ovat oletaneet, että kaikki innovaatiot ovat positiivisia, sillä taloudellinen kehitys edellyttää jatkuvaa uudistumista ja innovaatiokyvykkyyttä. Lisäksi merkittävät innovaatiot perustuvat tieteen soveltamiseen. Jos globaali talouskasvu perustuu innovaatioihin, joiden käyttöönoton ja soveltamisen seurauksena käytetään liikaa uusiutumattomia luonnonvaroja ja lisätään kasvihuonekaasujen määrää, seurauksena on maantieteellijöiden hyvin tuntevia ilmiöitä, kuten äärimmäisiä sääilmiöitä, jäätiköiden sulamista, ilmaston lämpenemistä ja biodiversiteetin vähenemistä. Kestävän kehityksen tavoitteet tulisi ottaa huomioon innovaatiotutkimuksissa ja tulevissa tietoperustaisen yhteiskunnan strategioissa. Tämä on haaste meille kaikille. Seuraavan innovaatiomaantieteen kirjan aiheena voisikin olla, miten kääntää innovaatioprosessit tukemaan vihreää kasvua. Vihreän siirtymän (*green shift*) ja kestäväan murroksen (*sustainable transition*) tutkimus tulisi liittää

innovaatiotutkimukseen, disruption maantieteeseen ja tietoperustaisen kaupunkikehityksen tutkimukseen. EU:n tuleva kehitys perustuu vihreän kehityksen ohjelmaan, joka sekin edellyttää disruptiivista maantiedettä ja vihreää siirtymää niin maailman tietokaupungeilta kuin maaseutualueilta.

Toinen ja edelliseen liittyvä ulottuvuus on tietokaupungin ja maaseudun välinen vuorovaikutus. Vaikka tietokaupungit ovatkin vuorovaikutuksessa keskenään, ne ovat konkreettisesti vaihtosuhteessa myös maaseudun kanssa ravinnon, veden, energian ja materiaalivirtojen osalta - kuten maantieteen klassikot aikoinaan esittivät. Myös tämä vuorovaikutus on kiinnostava innovaatiotutkimuksen kohde.

Jos olet kiinnostunut innovaatiomaantieteen nykyisestä keskustelusta ja tietoperustaisesta kaupunkikehityksestä sekä ylikansallisesta oppimisesta, kannattaa lukea tämä teos. Kirja sisältää innovaatiomaantieteen peruskäsitteet ja hyvän hakemiston tietoperustaisesta kaupunkikehityksestä. Teos toimii myös käsikirjana ja sisältää runsaasti käytännön esimerkkejä ja politiikkasuosituksia kaupungeille, jotka haluavat kehittyä tietokaupungeiksi.

SEIJA VIRKKALA

*Aluetiede,
Johtamisen akateeminen yksikkö,
Vaasan yliopisto*